

max modic

Da, Godzilla je v bistvu "he" in ne "she", kot bi utegnilo razumeti uho naključnega, neposvečenega gledalca. A to ni toliko pomembno. Godzilla je prišel, videl, potecal, zmagal in odšel v legendo. Za njim je poleg vsesplošnega razdejanja in poraženih pošasti ostalo 22 filmov, milijonski avditorij *die hard* fanov in 45 let pristnega žanrskega spomina, ki ga je brez računalniške animacije, dobesedno v potu svojega obraza in z golimi rokami tkala peščica entuziastov in pet mož v gumijastih kostumih. To je pomembno. *Godzilla* nikoli ni bil zgolj tipičen *monster movie*, še manj grozljivka, film katastrofe ali pa *sci-fi* avantura. Godzilla je bil vse to in hkrati nič od tega, se pravi eden od tistih pitoresknh žanrov zase, ki se, z izjemo Jamesa Bonda, v časih "titanikizacije" oziroma "cameronizacije" filmske ekspresivnosti izgublja kot solze v dežju.

Godzilla je 45 let funkcioniral zato, ker se je 45 let spreminjal, da bi ostal isti. Gre za serijo kratkočasnih, preprostih, neambicioznih in bržčas tudi najbolj nezahtevnih nadaljevanj, kar jih pomni svetovna filmska zgodovina. Prav v tem je njihov čar. Intelektualizirati ali kakorkoli poglobljati *Godzilla* bi zgedalo tako abotno, kot če bi hoteli intelektualizirati ali kakorkoli poglobljati partijo kegljanja, katere edini smisel je z valečo se kroglo podreti čimveč kegljev, povzročiti s tem čimveč hrupa in tako sprostiti čimveč energije.

Godzilla je prvinska zadeva in prvinske zadeve nimajo omejenega roka trajanja. Hitro pokvarljiva roba postanejo šele takrat, ko jih pohopsa Hollywood, ki skuša celo z nečim tako avtohtonim in tradicionalno marginalnim, kot je Godzilla, rušiti rekorde v gledanosti. Dean Devlin in Roland Emmerich, kreatorja *Dneva neodvisnosti* (*Independence Day*, 1996), vrhunskega *pop trasha* devetdesetih, sta se tu uštelila in že v samem izhodišču storila kapitalno napako: tipičnega B-filma sta se lotila z megalomanskim A-proračunom. Natanko tako, kot se je Kevin Costner lotil *Potopljenega sveta* (*Waterworld*, 1995). Njuna druga napaka je bila, da sta v *teaserjih* in *trailerjih* ciljnemu občinstvu do konca skrivala tisto, kar takorekoč pozna že 45 let. Razumljivo, da so bili mnogi fani užaljeni. "Size Does Matter," pravi reklamni slogan. Že že, a kaj pomaga, če se o tem pred ogledom filma ne moreš prepričati na lastne oči, še posebej v časih, ko

Hollywoodu vse manj gledalcev verjame na besedo. Prvi hollywoodski *Godzilla* je tako na rekordnih 7363 platnih širom po ZDA v prvem dnevu prisluzil 4,1 milijona dolarjev in potolkel rekord, ki ga je pred tem z 2,6 milijona dolarjev držal Spielbergov *Izgubljeni svet* (*Lost World*, 1996). A pazite, *Izgubljeni svet* je štartal na 6190 platnih. Kot zanimivost velja omeniti tudi to, da je *Izgubljeni svet* stal dobrih 70 milijonov dolarjev, medtem ko so se produkcijski stroški superspektakla *Godzilla* zaokrožili v 140 milijonov dolarjev, ki jim je treba prišteti še 50 milijonov dolarjev sredstev za agresivno reklamno promocijo po svetu. Torej 190 milijonov dolarjev ali šestkrat več kot vseh 22 japonskih produkcij skupaj.

No, Hollywood je po kralju vseh pošasti že dolgo stegoval prste, še posebej vztrajno pa od leta 1994, ko si je TriStar pridobil avtorske pravice od matičnega japonskega studia Toho in so se za režijo prve *Godzillove* ameriške avanture začeli potegovali kar štirje perspektivni mojstri žanrskega izraza: Tim Burton, Jan De Bont, Joe Johnston in Sam Raimi. *Godzilla* je leto pozneje v zadnji, 22. japonski produkciji z naslovom *Godzilla vs. Destroyer* v dvoboju podlegel ranam in stvari so se najprej rahlo, 2. aprila 1997, ko je umrl še Tomojuki Tanaka, producent in duhovni oče *Godzille*, pa še krepko zakomplicirale. Projekt, ki sta si ga maja 1996, tik pred štartom *Dneva neodvisnosti*, izborila Devlin in Emmerich, je bil za nedoločen čas preložen. A kakorkoli že, predviden budžet filma naj ne bi bil manjši od 50 in naj ne bi presegal 65 milijonov dolarjev.

Zgodba o kralju vseh pošasti se začne leta 1953 na ruševinah dolgo pričakovanega, nato pa spodletelega japonsko-indonezijskega koprodukcijskega projekta. Producent Tomojuki Tanaka ni hotel stati križem rok in odločil se je, da posname znanstveno fantastični film. Za inspiracijo je brskal med domačimi mojstri tovrstne literature in se ustavil pri kratki zgodbi s preprostim naslovom **G**, ki jo je spisal Šigeru Tojama, nekoč vodilni japonski žanrski pisec. Rdeča nit: jedrski poskusi prebudijo prazgodovinsko pošast, ki kani poračunati z avtodestruktivno človeško raso in na svojem maščevalnem pohodu najprej potaca povsem nedolžni Tokio. Krasno. Scenarija sta se pospešeno lotila Takeo Murata in Iširo Honda, asistent režije pri velikem

Akiri Kurosawi, ki je istega leta snemal klasiko **Sedem samurajev** (*Shichinin no samurai*, 1954). Iširo Honda (večkrat napačno zapisan kot Inoširo Honda) je slovel kot izreden perfekcionista in kot človek, ki se je na lastne oči prepričal, kaj pomeni popolno razdejanje. Ko so ga kot vojnega ujetnika izpustili iz kitajskega taborišča, je bil med prvimi, ki se je slabo leto po jedrski apokalipsi sprehodil po upepeljenih ulicah Hirošime in Nagasakija. Tanaka je bil mnenja, da film o koncu sveta lahko posname le človek, ki je konec sveta videl v živo, zato je Hondo brez odlašanja določil za režiserja žive akcije, medtem ko je specialne efekte in animacijo prevzel Eidži Cuburaja, ki je ekipi takoj po prebranem scenariju zavrtel **King Konga** iz leta 1933 in rekel: "Če se lotimo animacije po vzoru King Konga, bo snemanje našega filma trajalo najmanj sedem let. Če naredimo makete in naredili gumijast kostum za igralca, bomo gotovi v nekaj mesecih." Jasno, zgradili so makete in naredili gumijast kostum za igralca. Vanj so stlačili Harua Nakadžimo, epizodista iz Kurosawovih filmov, ki še zdaj, tik pred svojim 70. rojstnim dnevom, ne ve natanko, zakaj so to zgodovinsko vlogo dodelili prav njemu. Dobro pa ve, da so bile razmere na snemanju z eno besedo pošastne. Vsaj zanj, ki je nosil 110 kilogramov težak gumijast kostum, v katerem se je pod reflektorji temperatura povzpela tudi krepko čez 50 stopinj Celzija. Haruo Nakadžima je večkrat omedlel, a pritoževal se ni. Zaradi omejene vidljivosti iz kostuma je včasih podrl tudi katero od maket, ki je ne bi smel, drugič pa spet zgrešil tisto, ki bi jo moral. A prvič v življenju je nastopal v glavni vlogi in čez leto dni nepričakovano postal zvezda. Takorekoč nacionalni heroj, ki je s hlačenjem v gumijastem kostumu še dvajset let žel slavo širom domovine. V sedemdesetih ga je zamenjal Kenpačhira Sacume, drugi najslavnejši od petih veličastnih, ki so nastopali z masko matere vseh pošasti.

Leta 1954 je bil film nared. Stal je 900.000 dolarjev, kar je bilo takrat orjaška vsota in še enkrat več, kot je Kurosava porabil za snemanje *Sedmih samurajev*. Aja, kaj pa naslov? Film, ki je zadnjih dvanajst mesecev okupiral vse pri studiu Toho, je nosil naslov Godžira, kar bi v prostem prevodu iz japonsčine pomenilo na pol gorila, na pol kit. Čudno, če ne že čudaško, a Godžira je postal orjaška uspešnica, ki je v hipu zasvojila Japonce in sprožila pravo euforijo. Ljudje so dobesedno drli v kino in orgazmično podoživljali lomastenje orjaške pošasti po Tokiu oziroma po skrbno in natančno izdelanih maketah japonske prestolnice. Kinodvorane so fascinirani zapuščali le za toliko časa, kolikor jim je vzelo drenjanje za vstopnice. Tanaka, Honda in Cuburaja so sijali od ponosa. Vedeli so, da je njihovo delo dobro. Dve leti pozneje so besni, prodorni kriki prebudene prazgodovinske pošasti segli tudi onkraj oceana in prišli na ušesa ameriških lovcev na talente. Spektakel, ki je v prvi vrsti pustošil po blagajnah japonskih kinematografov, je za ameriški trg odkupil Joseph A. Levine, po ZDA pa ga je distribuirala firma Embassy Pictures. Heh, če tistemu, kar je distribuirala Embassy Pictures, sploh še lahko rečemo Godžira.

Film so pred štartom na ameriških platnih najprej preimenovali, da bi zvenel bolj internacionalno. Godžira je postal Godzilla, kar za razliko od izvirnega naslova ne pomeni nič, se pa resnici na ljubo lepše sliši. Bolj nevarno in ostro. Po neki sprevrženi enigmatiki logiki bi lahko Godzilla pomenilo bog kuščarjev, česar pa nihče od distributerjev ni posebej poudarjal. A ker ime Godzilla takrat ni nikomur ničesar povedalo, so l. 1956 kultno japonsko uspešnico v ZDA zavrteli pod naslovom **Godzilla, King of the Monsters**. Okej, to bi še šlo, toda film so predhodno še razrezali, sinhronizirali, premontirali in dopolnili – ja, prav ste prebrali, dopolnili – z v Ameriki posnetim materialom, ki ga je z ameriški igralci posebej za to priliko nasel in zrežiral Terry Morse. Zaradi boljšega sprejema med domačim občinstvom. Sila tvegano je bilo namreč napovedovati, kako se bo dobrih deset let po koncu druge svetovne vojne na ameriških platnih obnašal japonski film. V dodatno nasnetem materialu je nastopil tudi Raymond Burr kot novinar z imenom Steve Martin (!), ki je za ameriške medije redno poročal o pošastnem razdejanju v deželi vzhajajočega sonca. Ne glede na to – ali pa morda prav zaradi tega – je Godzilla več kot uspešno razsajal tudi po ameriških blagajnah. Dejstvo pa je, da so bili tako kritiki kot fani dosti bolj zadovoljni z izvirno, podnaslovljeno verzijo, ki so si jo v kinu lahko ogledali šele trideset let pozneje.

Godzilla je medtem v domovini lomastil dalje. Iz Tokia jo je mahnil v Osako in pomendral še več ljudi. Ko je zmanjkalo ljudi, se je spopadel psevdomitološki pošastmi. Če je zmanjkalo teh, se je lotil podivjane tehnologije, gigantskih strojev in morilskih robotov. Ko je razmetal tudi te, se je posvetil otrokom in postal njihov zaščitnik ter malodane hišni ljubimec. Godzilla je v 45 letih tudi na Japonskem doživel drastične transformacije. Kar je po svoje razumljivo. Iz grozljive, brutalne, neustavljive in neobvladljive sile, žanrsko romantične prispodobne za črni dež, ki se je iz ameriških bombnikov

usul na do takrat z zahodno ideologijo neomadeževano Japonsko, je Godzilla najprej mutiral v tipično fantovsko razvedrilo po vzoru zahodnjaškega *wrestlinga*, nato pa v repetitivno zabavo za otroke, ki so ji show vse bolj očitno kradle risanke legendarnega striparja Osamuja Tezuke. Godzilla je vse bolj prepričljivo zmagoval v bitkah, a hkrati izgubljal vojno z edinim resnim sovražnikom, časom. V sedemdesetih sta potonila tako Godzilla kot Toho, studio, ki je to najbolj slavno pošast kreiral. V globalno mesto pop kulture so prihajali novi šerifi z novimi zakoni. Nekateri so priplaval, recimo beli morski pes v Spielbergovem **Žrelu** (*Jaws*, 1975), drugi pa primesarili, recimo Michael Myers v Carpenterjevi **Noči čarovnic** (*Halloween*, 1978). Godzilla je v svoji zlobni, rušilni preobleki l. 1985 vstal od mrtvih, a žal ni bilo nikogar več, ki bi ga vstajenje kralja vseh pošasti zanimalo. Kralj je bil simbolično že mrtev, dejansko pa je umrl šele deset let pozneje. V dvoboju. Častno. Dokončno. In tako prepričljivo, da ga ne zmorejo oživiti ne Dean Devlin, ne Roland Emmerich, ne 190 milijonov dolarjev. Oživljanje Godzille je svojevrsten žanrski sakrilegij, nič bolj in nič manj absurden, kot bi bil recimo rimejk filma **Nekateri so za vroče**, v katerem bi igrali Tom Cruise, Mel Gibson in računalniško animirana Marilyn Monroe. Godzilla je namreč mit, ikona. Tako kot Marilyn. Mitov pa ne moreš in konec koncev ne smeš pisati na novo. Za to v primeru Godzille obstaja vsaj 22 razlogov. Devlin in Emmerich se nista spomnila niti enega. Mi se spomnimo vseh in jih znamo tudi naštet. Tu je torej kompletna in definitivna godzillografija, prevedena iz japonsčine v angleščino in opremljena z režiserjem, letnico nastanka ter najnujnejšimi opazkami. Samo za vaše oči, kakopak. ●

Filmografija:

- Godzilla** (Iširo Honda, 1954): Geneza 123-metrskega kralja vseh pošasti. Mit in kult za vse čase. Na Japonskem, v ZDA in v vseh žanrsko naprednih kotih sveta.
- Godzilla's Counterattack** (Motojoši Odo, 1955): Uspešno nadaljevanje na japonskih platnih že šest mesecev po uspešnem prvencu. Film je po ZDA v distribuciji Warner Bros. štartal šele l. 1959 pod naslovom *Gigantis, The Fire Monster*. Zakaj je Godzilla nenadoma postal Gigantis, ne ve nihče. V štacunah s kultno video robo iščite pod naslovom *Godzilla Raids Again*.
- King Kong Vs. Godzilla** (Iširo Honda, 1962): Prvi *Godzilla* v barvah, finančno najuspešnejša epizoda.
- Godzilla Vs. the Thing** (Iširo Honda, 1964): Godzilla se sklofa z Mothro, popularnim orjaškim moljem, ki v studiih Toho dobi svoj lasten serial. Iščite tudi pod *Godzilla vs. Mothra* in bodite pozorni na letnico.
- Ghidrah, the Three-headed Monster** (Iširo Honda, 1964): Godzilla sreča triglavega zmaja, najimpresivnejšo kreacijo studia Toho in po izboru fanov najbolj popularnega negativca iz serije. Guest star: Mothra.
- Monster Zero** (Iširo Honda, 1965): Godzilla premlati pošasti iz vesolja.
- Godzilla Vs. the Sea Monster** (Džun Fukuda, 1966): Obračun v tropih. Morska pošast je gigantski jastog po imenu Ebirah. Godzilla prvič stopi na stran ljudi. Film v ZDA kot *Ebirah, Horror of the Deep* štarta samo na TV.
- Son of Godzilla** (Džun Fukuda, 1966): Naraščaj povzroči dvom v spol Godzille. Poskus pridobivanja mlajše publike. TV premiera v ZDA.
- Destroy All Monsters** (Iširo Honda, 1968): Angilas, Rodan, Gorosaurus, Mothra, Ghidrah, Manda, Varan, Spiga in Baragon, vse ključne rušilne pošasti studia Toho, se l. 1999 zberejo na istem otoku. Godzilla in sin sta sama proti vsem. *Jurski park* pred *Jurskim parkom*.
- Godzilla's Revenge** (Iširo Honda, 1969): Godzilla in sin proti huliganom, ki terorizirajo dečka Ičira. Drugi resen štart na mlado publiko.
- Godzilla Vs. Smog Monster** (Jošimicu Banno, 1971): Godzilla gre med Zelene in je kot mavrični bojevnik drugič na strani ljudi.
- Godzilla on the Monster Island** (Džun Fukuda, 1972): Kralj vseh pošasti spregovori (!) in rešuje umirajočo Zemljo. Haruo Nakadžima zadnjič obleče kostum Godzille. Film boste lažje našli pod naslovom *Godzilla vs. Gigan*.
- Godzilla Vs. Megalon** (Džun Fukuda, 1973): Spopad s podzemno civilizacijo. Najšibkejši *Godzilla* z največjo promocijo v ZDA. Godzilla postane Marvelov stripovski serial in vskoči v *Saturday Night Live*, kjer ga pričaka John Belushi.
- Godzilla Vs. Cosmic Monster** (Džun Fukuda, 1974): Bolj znan kot *Godzilla vs. Mechagodzilla*. Slednji je robotiziran dvojnik Godzille.
- Terror of Mechagodzilla** (Iširo Honda, 1975): Kibernetični Godzilla vrača udarec in jih dobi po nosu.
- Godzilla 1985** (Kodži Hašimoto, 1984): Godzilla se znova obrne proti človeški rasi. In v ZDA popolnoma pogori.
- Godzilla Vs. Biollante** (Kazuki Omori, 1989): Dvoboj z grozljivim križancem med mesojedo rastlino in T-Rexom.
- Godzilla Vs. King Ghidorah** (Kazuki Omori, 1991): Bržčas Godzilla z najbolj kompleksno zgodbo, v kateri nastopata tudi časovni stroj in major Spielberg (!).
- Godzilla Vs. Mothra** (Takao Okawara, 1992): Dinamičnejši in temačnejše obarvan rimejk avanture iz l. 1964.
- Godzilla Vs. Mechagodzilla** (Takao Okawara, 1993): Rimejk filma iz l. 1974 z ekstra porcijo laserskih žarkov in zvočnih učinkov.
- Godzilla Vs. Space Godzilla** (Kenšo Jamašita, 1994): Godzilla sreča svoj klon, ki je odraščal v vesolju in ima telepatične sposobnosti. Hommage štiridesetletni kralja vseh pošasti.
- Godzilla Vs. Destroyer** (Takao Okawara, 1995): Smrt Godzille, ki so jo zabeležili celo ameriški časniki, medtem ko se Japonci niso kaj posebej razburjali. Sin kralja vseh pošasti preživi.